

Der synes umiddelbart mange lighedspunkter, men også afgørende forskelle, der sandsynligvis kan føres tilbage til forskelle i den overordnede organisationsstruktur på arbejdsmarkedet i Danmark og i Norge og til forskelle mellem skolepolitikken i de to lande, hvor den i Norge forekommer langt mere kontrollerende end i Danmark.

Jacob A. Buksti

Ole Elgström, *Aktiv utrikespolitik*. En jämförelse mellan svensk och dansk parlamentarisk utrikesdebatt 1962-1978. Lund: Studentlitteratur, 1982. 238 s.

Bogen er en disputats, der forsvaredes ved Lunds Universitet sidste år. I den følgende omtale gives først en oversigt over bogens indhold, hvorefter nogle enkelte problemer tages op.

Forfatteren vil undersøge, hvilke muligheder småstater – med Sverige og Danmark som eksempler – har for at føre »aktiv udenrigspolitik«, dvs. øve politisk indflydelse på deres omgivelser. Materialet er parlamentsdebatte, og for at kunne behandle disse anvender han såkaldte »tankeskoler« som et analytisk redskab. En tankeskole er en samling af indbyrdes konsistente ideer og synspunkter om udenrigspolitik. Forfatteren når frem til tre tankeskoler ved at undersøge de svar, der gives på to spørgsmål, nemlig (1) hvor ønskværdig en forandring af det internationale system er, og (2) i hvilken grad småstaten kan påvirke omgivelserne. Den første skole er traditionalisterne, der svarer »kun lidt« på begge spørgsmål, reformisterne, der svarer »i nogen grad« på spørgsmålene, og de revolutionære, der svarer »meget« på det første og »lidt« på det sidste.

Materialet er som nævnt parlamentsdebatte, og forfatteren drøfter det klassiske problem om, hvorvidt udtalelserne dækker, hvad parlamentarikerne mener, eller hvad han siger, at han mener, med henblik på at påvirke andre. Er udtalelserne – sådan lidt finere udtrykt – ekspressive eller instrumentelle? Forfatteren antager ikke »en total överensstämmelse mellan tal och «verklig» mening men tror at likheterne är så stora att en skolbildningsanalys blir meningsfylld« (s. 23).

I et omfattende kapitel gennemføres en empirisk analyse af debatten om statens muligheder, alliancemedlemskab og neutralitet, internationalt samarbejde samt endelig den aktive udenrigspolitik. Afslutningsvis foretager forfatteren en sammenligning mellem parlamentarikersynspunkter og forskersynspunkter.

Bogen giver anledning til forskellige overvejelser. Den første vedrører udenrigspolitikens mål, og her opstiller forfatteren tre (langtfra ukendte) målkategorier, nemlig sikkerhed, velfærd og »altruisme«. Den sidste karakteriseres »(1) av att vinsterne inte är begränsade till det egna landet ... samt (2) av att det positiva för det egna landet blir en indirekt följd, kommer «på köpet»«(s. 34). Dette er en noget usædvanlig definition af altruistiske eller ideelle mål, og navnlig er betingelse nr. 2 jo svær at præcisere. Dette får stor betydning, fordi forfatteren efter at have omtalt de tre kategorier fastslår: »Den videra analysen sker med utgångspunkt från de altruistiska målen« (s. 17). Nogen egentlig begrundelse for dette

Der synes umiddelbart mange lighedspunkter, men også afgørende forskelle, der sandsynligvis kan føres tilbage til forskelle i den overordnede organisationsstruktur på arbejdsmarkedet i Danmark og i Norge og til forskelle mellem skolepolitikken i de to lande, hvor den i Norge forekommer langt mere kontrollerende end i Danmark.

Jacob A. Buksti

Ole Elgström, *Aktiv utrikespolitik*. En jämförelse mellan svensk och dansk parlamentarisk utrikesdebatt 1962-1978. Lund: Studentlitteratur, 1982. 238 s.

Bogen er en disputats, der forsvaredes ved Lunds Universitet sidste år. I den følgende omtale gives først en oversigt over bogens indhold, hvorefter nogle enkelte problemer tages op.

Forfatteren vil undersøge, hvilke muligheder småstater – med Sverige og Danmark som eksempler – har for at føre »aktiv udenrigspolitik«, dvs. øve politisk indflydelse på deres omgivelser. Materialet er parlamentsdebatterne, og for at kunne behandle disse anvender han såkaldte »tankeskoler« som et analytisk redskab. En tankeskole er en samling af indbyrdes konsistente ideer og synspunkter om udenrigspolitik. Forfatteren når frem til tre tankeskoler ved at undersøge de svar, der gives på to spørgsmål, nemlig (1) hvor ønskværdig en forandring af det internationale system er, og (2) i hvilken grad småstaten kan påvirke omgivelserne. Den første skole er traditionalisterne, der svarer »kun lidt« på begge spørgsmål, reformisterne, der svarer »i nogen grad« på spørgsmålene, og de revolutionære, der svarer »meget« på det første og »lidt« på det sidste.

Materialet er som nævnt parlamentsdebatterne, og forfatteren drøfter det klassiske problem om, hvorvidt udtalelserne dækker, hvad parlamentarikerne mener, eller hvad han siger, at han mener, med henblik på at påvirke andre. Er udtalelserne – sådan lidt finere udtrykt – ekspressive eller instrumentelle? Forfatteren antager ikke »en total överensstämmelse mellan tal och «verklig» mening men tror at likheterne är så stora att en skolbildningsanalys blir meningsfylld« (s. 23).

I et omfattende kapitel gennemføres en empirisk analyse af debatten om statens muligheder, alliancemedlemskab og neutralitet, internationalt samarbejde samt endelig den aktive udenrigspolitik. Afslutningsvis foretager forfatteren en sammenligning mellem parlamentarikersynspunkter og forskersynspunkter.

Bogen giver anledning til forskellige overvejelser. Den første vedrører udenrigspolitikens mål, og her opstiller forfatteren tre (langtfra ukendte) målkategorier, nemlig sikkerhed, velfærd og »altruisme«. Den sidste karakteriseres »(1) av att vinsterne inte är begränsade till det egna landet ... samt (2) av att det positiva för det egna landet blir en indirekt följd, kommer «på köpet»«(s. 34). Dette er en noget usædvanlig definition af altruistiske eller ideelle mål, og navnlig er betingelse nr. 2 jo svær at præcisere. Dette får stor betydning, fordi forfatteren efter at have omtalt de tre kategorier fastslår: »Den videra analysen sker med utgångspunkt från de altruistiska målen« (s. 17). Nogen egentlig begrundelse for dette

valg giver han ikke, men begrundelsen er naturligvis, at den »aktive udenrigspolitik« netop udfolder sig inden for denne målkategori. Til gengæld medfører valget, at debatten omkring de mere »hårde« eller væsentlige udenrigspolitiske problemer, eksempelvis forholdet til EF, så at sige forsvinder. Man kunne sætte sagen på spidsen ved at hævde, at aktiv udenrigspolitik finder sted på perifere og omkostningsfri områder af udenrigspolitikken, og at den måske nok så meget har en indenrigspolitisk funktion som en udenrigspolitisk.

Også det centrale begreb »tankeskole« fortjener en overvejelse. I princippet er opstillingen af sådanne skoler givetvis en hensigtsmæssig måde at skabe sig et overblik over et stort materiale på, men i den konkrete analyse bliver der alligevel nogle vanskeligheder. Den første vedrører adskillelsen mellem de tre skoler. Det er ret let at identificere de »revolutionære«, men de er til gengæld ikke så interessante som de to andre, traditionalisterne og reformisterne. Men adskillelsen mellem disse to er svær, og gang på gang må forfatteren konstatere, at de to skoler er enige. Det skyldes givetvis, at der var en høj grad af konsensus vedrørende udenrigspolitikken, hvad der muligvis var godt for Sverige og Danmark, men i hvert fald uheldigt for denne analyse.

En anden vanskelighed vedrører tolkningen af parlamentsudtalelserne. Forfatteren påpeger ganske vist betydningen af kontekstuelle faktorer, men antager alligevel, som tidligere nævnt, en god overensstemmelse mellem det, parlamentarikerne siger, og det, han »mener«, uden i øvrigt nærmere at drøfte denne helt grundlæggende antagelse. Resultatet bliver under alle omstændigheder en klar tendens i den empiriske analyse til at tage udtalelserne for deres pålydende. Denne tendens forstærkes ved, at forfatteren har valgt ikke at gøre udtalelserne aktørbundne, men alene vurdere dem på deres idémæssige indhold. Et eksempel kan belyse problemet ved fremgangsmåden. Gert Petersen fra Socialistisk Folkeparti optrådte i debatterne snart som »revisionist« og snart som »revolutionær«, og det var måske også meget karakteristisk for hans vanskeligheder som partileder, men det er en anden sag. Hans skift var betinget af SFs parlamentariske placering, og generelt kan udtalelserne ikke vurderes uden hensyn til denne faktor.

Der kunne fremføres andre problemer ved begrebet tankeskoler og især anvendelsen af det på parlamentsdebatter. Men i stedet skal en af forfatterens hypoteseafprøvninger omtales. Han fremfører (s. 37) med en række forbehold den hypotese, at det neutrale Sverige står friere i sin holdning over for andre stater, og navnlig i forhold til USA, end det allierede Danmark. I sin empiriske analyse påpeger han, at Sverige var langt mere kritisk over for USA, end Danmark var, og hermed er tesen bekræftet (s. 86). Ræsonnementet er uholdbart, idet der kan være andre grunde til Danmarks holdning. Således satte den sikkerhedspolitiske konsensus grænser for Socialdemokratiets muligheder for at lufte reformistiske synspunkter. Og går man lidt længere op i tiden, kan man jo sammenligne Danmarks og Sveriges holdning til USA vedrørende El Salvador 1981-82. Eller man kunne tage to andre småstater og spørge, om det neutrale Schweiz står friere end det allierede Holland.

Omtalen af bogen har især peget på nogle svagheder og vanskeligheder i den foretagne analyse. På den anden side må det også fremhæves, at forfatteren har

gennemført en systematisk sammenligning af de udenrigspolitiske debatter og fremdraget nogle karakteristiske forskelle mellem de to lande. Begrebet tanke-skoler skal gennemarbejdes yderligere, men tegner sig som et brugbart analytisk redskab til at få overblik over et stort materiale. Hvorvidt der er yderligere generaliseringsmuligheder i den anvendte metode er et spørgsmål, som forfatteren lader stå åbent, og som heller ikke lader sig besvare på det foreliggende grundlag.

Niels Amstrup

Bertel Haarder, Erik Nilsson, Hanne Severinsen, *Ny-liberalismen og dens rødder*. Holte: Forlaget Liberal, 1982. 96 s., 68,50 kr.

Undervisningsministeren, institutbestyreren på Danmarks tekniske Højskole og næstformanden for Danmarks liberale Parti har sammen skrevet en lille bog, hvor de forsøger at give en samlet redegørelse for ny-liberalismens grundlæggende politisk-teoretiske antagelser og samtidig søger at knytte disse an til konkrete og aktuelle samfundsproblemer. Som bogen faktisk er skrevet, fremstår den også som et politisk kampskrift primært rettet mod socialdemokratiske ideer.

Udgangspunktet for fremstillingen er aksiomatiske påstande om menneskets erkendelsesmuligheder (p. 30). Forfatterne bekender sig til et pessimistisk erkendelsessyn, dvs. de hævder, at sandheden er skjult for mennesket. Det er desuden forfatternes påstand, at den vigtigste sociale værdi, åndsfriheden, kun kan garanteres gennem denne hævde af en pessimistisk erkendelsesopfattelse, idet netop den danner grundlaget for et optimistisk syn på det enkelte samfundsindivid. Når sandheden er skjult, skal det enkelte menneske ikke henvende sig til ideologiske »ypperstepræster«, der mener at sidde inde med sandheden, men er i stand til selv at indse sine interesser og forvalte sit eget liv. Det er for de ny-liberale teoretikere netop denne fastholden ved såvel åndsfriheden som ved det optimistiske individ-syn, der er forudsætningen for det ønskede åbne samfund.

Forfatterne gør samtidig op med oplysningsfilosofiens, Hegels og Marx' såkaldte optimistiske erkendelsesopfattelse, som hævder, at sandheden er givet og kan erkendes. Denne opfattelse kritiseres i bogen, ikke blot fordi den er forkert, men hovedsageligt fordi den påstås at have farlige politiske implikationer, idet »sandhedens eksperter« ikke vil lytte til anderledes tænkende samfundsindivider, men vil tvinge dem til at acceptere deres »sandhed«. Netop heri ligger et pessimistisk syn på det enkelte samfundsindivid og en tendens til at legitimere totalitære lukkede samfundssystemer.